

УКРАЇНСЬКІ КЛАСИ В ПОЛЬСЬКОМУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ ЛІЦЕЇ У ПЕРЕМИШЛІ (1957–1964)

У відповіді на лист Головного правління Українського суспільно-культурного товариства Міністерство освіти у Варшаві дало згоду відкрити початкові й середні школи з українською мовою навчання. Організовується Педагогічний ліцей у Бартошицях, Загальноосвітній ліцей у Лігниці. Після багаторазових заходів у Перемишлі дозволено організувати українські класи при польському загальноосвітньому ліцеї тільки від вересня 1957 року.

До першого українського класу зголосилося 38 дітей з районів Надсяння, Лемківщини, Любачівщини, з Люблінського воєводства та із Західних земель. Вступні іспити відбулися 24 червня 1957 року, але їх підсумок не був задовільний. Деякі діти мали рік і більше перерви в навчанні, внаслідок чого лише 11 учнів склало вступні іспити, 15 отримало дозвіл на повторні іспити, шість – не прийнято з огляду на старший вік. Щоб забезпечити повний склад учнів до першого класу ліцею, воєводське правління УСКТ з вчителями вирішили організувати підготовчий курс для тих, що мали повторні іспити і для нових кандидатів до української школи. Такий курс зорганізовано у серпні в Народному домі. Польську мову навчала п. Наталія Волошинська, математику – п. Семен Матейко. Ентузіазм у дітей був великий. Доказом цього було те, що перший шкільний рік в українському класі розпочало 33 учні.

Дуже важливою справою було влаштування для українських дітей інтернату. Після довгих пошуків, вдалося врешті отримати будинок при вулиці Перше травня. Навчання українських класів відбувалося, натомість, в будинку колишньої української гімназії при вулиці Словацького, де в той час діяв Перший польський загальноосвітній ліцей. Умови були надзвичайно важкі, але витримати цей час було необхідно. Учні українського класу VIII «д» поборолі великі труднощі, а оцінки, які отримали за перший період навчання, були задовільні. Український клас виявився найкращим у школі як під оглядом навчання, так і поведінки. Був це триумф учнів і вчителів українців. На кінець шкільного року з 33 учнів, 32 отримали промоцію до наступного класу. Протягом року одна учениця відійшла зі школи за власним бажанням.

У 1958/1959 навчальному році зголошених було на перший рік навчання 34 кандидати. Однак, як

і попереднього року, виявили вони слабкі знання, тому шкільний рік розпочав тільки 21 учень. Наступний шкільний рік (1959/1960) навчання розпочав також 21 учень. Загалом 1960 рік позначався послабленням праці в школі. В тому році у Перемишлі відбувся судовий процес над легендарним командиром УПА майором Іваном Шпонтаком (псевдонім «Залізник»). Польські засоби масової інформації посилили антиукраїнські настрої. Мало це вплив і на молодь.

Шкільний рік 1960/1961 приніс нові зміни в школі. Того року вже не покликано українського класу, натомість учнів VIII класу поділено на три частини і включено до польських класів, зберігаючи лише їх бажання вивчати факультативно українську мову, замість російської мови як предмету. У цьому році закінчився набір до українських класів. Закінчилася й надія українців з Перемишля на те, що з українських класів відродиться вповні зорганізована українська школа.

Наступні роки приносили нові зміни. Посилилися допити польських служб безпеки. Почалася хвиля арештів, а то й судові процеси. Звинуваченням виношувано судові вироки. Літом 1963 року відбувся в Перемишлі процес, в якому звинувачені були вчителі і вихователі українських класів ліцею. Звинувачення мали політичний характер.

У той час зліквідовано українську філологію у Вчительській студії у Щеціні, де готовилися кадри українських вчителів. У рамках шкільної реформи зліквідовано Педагогічний ліцей з українською мовою навчання в Бартошицях. Все те значно обмежило число шкіл і пунктів навчання української мови.

А тепер слів кілька про вчительські кадри в українських класах перемиського ліцею. Творили їх українські і польські вчителі. Дирекція, звичайно, була польською, мала вона вирішальний вплив на процес навчання. Українською мовою велися такі предмети: українська мова, рисунки, спів і географія. Через деякий час і предмет латині викладався українською мовою. Процес виховання, проте, знаходився під впливом українських вчителів. Виховний процес переносився зі школи на Український Народний дім та Церкву. Учні з великим самовіданням включалися в духовне і культурне життя. Все те інтегрувало наші діти з українським середовищем, давало їм можливість реалізувати себе

в ньому, утверджувати свою національну свідомість.

Підсумовуючи сказане, слід навести деякі статистичні дані. Отож, з загальної кількості учнів, які розпочали навчання в українських класах перемиського ліцею, це діти українських селян. Третина з них прибула з західних земель Польщі, де поселено їхніх батьків. Жаль, що працю українських класів перемиського ліцею припинено. Повних 30 років минуло поки покликано в Перемишлі українську школу ім. М. Шашкевича.

Якою була справність навчання в українських класах ліцею? Із 84 учнів, які розпочали навчання, атестат зрілості отримали 43 випускники, що становить 51 процент. Був би він кращим, коли б на

протязі навчання на власне бажання не відійшло аж 19 учнів. Деякі з них перенеслися до українського ліцею у Лігниці, інші до польських шкіл.

Із списку 43-х випускників, аж 10 з них закінчило Вчительську студію у Щеціні (в тому числі 3 випускники – українську філологію), а відтак вищі школи вчительської професії. Восьмеро з них емігрувало за кордон у пошуках кращої долі. Більшість працює серед розпорошеного населення західних і північних районів Польщі.

З вчителів українців у перемиському ліцеї працювали: Наталія Волошинська, Семен Матейко, Олександра Проців, Михайло Федевич, Еліза Панчак, Іван Левицький, Володимир Зублікевич і о. Сильвестер Крупа.
